

ANDRZEJ ELŻANOWSKI

 <https://orcid.org/0000-0002-0288-1724>

Uniwersytet Warszawski

Wydział Artes Liberales

Prześladowanie zwierzęcych imigrantów*

Преследование животных-иммигрантов

The persecution of animal immigrants

Абстракт

Abstract

Современная доктрина преследования некоренных видов как чужих и поэтому злых возникла в результате объединения дилетантской эоцентрической экологической этики А. Леопольда и теории нашествий животных и растений Ч.С. Элтона. Несмотря на повторяющуюся критику, она широко и необдуманно принимается консервационистами и большинством биологов. Это приводит к вопиющей пристрастности при проведении и публикации исследований, выражающейся в языке, который демонизирует некоренные виды, и в интерпретации результатов, которая должна поддерживать кампанию по их уничтожению и игнорированию их полезного влияния на экосистемы. Это биополитическая деятельность, называемая чисткой видов, но осуществляемая под вывеской науки, что является злоупотреблением общественным доверием и государственным финансированием науки. Обращение с американскими норками и енотовидными собаками служит тому примером. Американские норки приспособляются к европейским экосистемам

The present doctrine that discriminates against non-native species and drives the indiscriminate cleansing of sentient animals from „invasive” species is deeply unscientific and unethical. The doctrine originated as a combination of Aldo Leopold’s homegrown ecocentric ethics and C.S. Elton’s theory of invasion by animals and plants. Despite repeated criticisms the doctrine is widely espoused by conservationists and the majority of biologists with little or no ethical reflection, leading to a blatant bias in research and interpretation of its results as testified by consistent ignoring any positive, while demonizing the negative, impact of non-native animals with the purpose of instigating their persecution. Species cleansing instigated by conservationists represents biopolitics disguised as science, and as such constitutes an abuse of public trust and financial resources dedicated to science. Here I expose the bioxenophobic bias in numerous publications on the American minks and Raccoon dogs. The unbiased reading of the current research results shows that the Raccoon dogs found their trophic niche and the minks are in

* Jest to uaktualniona i znacznie poszerzona wersja referatu przedstawionego na IV Konferencji SYMBIOSIS w Olsztynie, 6–7 grudnia 2019 roku.

(несмотря на постоянное вмешательство беглецов с ферм) и способствуют их стабилизации, сокращая популяции других новых обитателей (ондатр, луизианских раков) и мелких грызунов. Они не являются основной причиной продолжающегося с XVII века сокращения численности европейских норок, даже если могут ускорять исчезновение реликтовых популяций, чего, однако, однозначно не удалось доказать. Енотовидные собаки уже вошли в европейские экосистемы и не угрожают никаким другим видам. Если было бы целесообразно сократить популяцию некоренных хищников, то в первую очередь следовало бы запретить убивать их местных конкурентов, а не подстрекать население к преследованию диких животных. Иррационализм и злобность в преследовании некоренных видов животных («чужих») требуют психологического объяснения и, по-видимому, являются результатом биоксенофобии, возникающей как следствие биофилии и нативизма без участия этической рефлексии, и подкрепляемой гневом биофилов за уничтожение биосферы, который вызывает агрессию, направленную на животных, занесенных человеком.

Ключевые слова: чистка видов, биополитика, биоксенофобия, экологическая этика, некоренные виды, инвазивные виды, американская норка (*Neogale vison*), енотовидная собака (*Nyctereutes procyonoides*)

the process (disturbed by repeated escapes from fur farms) of carving out one of their own while controlling the populations of other American immigrants, muskrats and red swamp crayfish (both of which are considered invasive). American minks may possibly contribute to the disappearance of the relic populations of European minks but this is far from proven as the latter are on decline since XVII century. If a population of a neobiotic predator really needs to be reduced then the first rational and responsible move would be to stop the influx of new individuals (by removing their source) and the ongoing killing of its native competitors rather than inciting the populace to persecute wild animals. The striking irrationalism and zeal of conservationists to vilify and persecute non-native animals calls for an explanation. It seems to result from bioxenophobia which arises as a combination of biophilia and nativism, and turns conservationists' anger over the devastation of biosphere into instrumental aggression against non-native („alien“) species.

Keywords: species cleansing, bioxenophobia, biopolitics, environmental ethics, non-native species, neobiota, American mink *Neogale vison*, Asian raccoon dog *Nyctereutes procyonoides*

Paradoksalnie, doktrynę kształtującą stosunek większości ludzi nauki (a za nimi również państwa) do dzikich zwierząt stworzył nie-naukowiec, Aldo Leopold – leśnik, myśliwy, radykalny biofil i domorosły filozof. Doktrynę tę nazwał etyką ziemi (*the land ethic*), rozumianą jako kolejny krok moralnego rozwoju, który poszerza (moralną) wspólnotę na: glebę, wody, rośliny i zwierzęta. „Moralnie dobre (*right*) jest to, co podtrzymuje integralność, stabilność i piękno wspólnoty życia. Złe jest to, co działa przeciwnie”¹. Wartość pojedynczych zwierząt i roślin wynika tylko z ich wpływu na zespół (biocenozę). Buk i kasztanowiec mają takie samo „biotycz-

¹ Aldo Leopold, *The Sand County Almanac and Sketches Here and There*. (New York: Oxford University Press, 1949/1989, special commemorative edition) (przekład – A.E.).

ne prawo” do życia jak wilk czy jelen. Zabijanie osobników, np. jeleni, jest nie tylko etycznie dopuszczalne, ale konieczne, jeżeli zagrażają one równowadze i pięknu biotycznej wspólnoty (= biocenozy). Leopold był też pionierem i żarliwym propagatorem podejścia określanego jako ekologia restytucyjna (*restoration ecology*), polegającego na przywracaniu krajobrazu do stanu pierwotnego, który porównywał do raj², oraz doktryny tępienia nierodzimych gatunków, do których czuł „estetyczną” odrazę³, zasługującą na miano bioksenofobii, gdyż niechęć do obcych elementów przyrody (środowiska pozaludzkiego) i ksenofobia przenikają się i nawzajem wzmacniają⁴, a ich psychiczne podłoża i mózgowo substraty mogą się przynajmniej częściowo pokrywać. Nawet Daniel Simberloff, główny ideolog bezwzględnego tępienia gatunków obcych, zmuszony jest uznać związek niechęci do obcych gatunków z ksenofobią, ale przyjął on taktykę marginalizacji znaczenia tego związku poprzez uznanie estetycznie negatywnego odbioru gatunków obcych jako czynnika zasadniczo różnego i niezależnego od ksenofobii⁵, najwyraźniej niewymagającego usprawiedliwienia, więc etycznie neutralnego. Jest to podwójnie fałszywe podejście, ponieważ: po pierwsze, negatywny odbiór estetyczny oczywiście jest elementem ksenofobii mającej głębokie korzenie w biokulturowej ewolucji ludzi (*Homo*), po drugie, dyskryminacja na podstawie wyglądu czy innych charakterystyk postrzeganych zmysłami nie jest lepsza od dyskryminacji z innych powodów. Dla Simberloffa problem dyskryminacji jednak nie istnieje, bo żadne osobniki, bez względu na ich status etyczny podmiotów czy przedmiotów, nie liczą się (może poza ludźmi, a przynajmniej niektórymi), a jedyną „przekonującą etyczną podstawą” do zarządzania gatunkami obcymi jest ocena ich ekologicznego i ekonomicznego znaczenia⁶. Taka teza zdradza absolutny, niekontrolowany gatunkizm panujący do ostatnich dekad XX wieku w świecie zachodnim, przynajmniej nominalnie przewyższony nawet w biomedycynie. Niezależnie od etycznie karygodnego ignorowania krzywdy prześladowanych zwierząt wykażę na przykładach, że rzeczywiste znaczenie gatunków obcych nie wystarcza do wyjaśnienia motywacji do ich tępienia.

² Casey R. Schmitt, „Paradise and Warfare / Aldo Leopold and the Rhetoric Origins of Restoration Ecology”, in *The Ethics and Rhetoric of Invasion Ecology*, eds. James Stanescu and Kevin Cummings (Lanham: Lexington Books, 2016), 117–139.

³ Daniel Simberloff, „Integrity, stability, and beauty: Aldo Leopold’s evolving view of nonnative species”, *Environmental History*, vol. 17, no. 3 (2012): 487–511.

⁴ Jonah H. Peretti, „Nativism and nature: rethinking biological invasion”, *Environmental Values*, vol. 7 (1998): 183–192; Charles R. Warren, „Beyond ‘native v. alien’: critiques of the native/alien paradigm in the Anthropocene, and their implications”, *Ethics, Policy & Environment* (2021): 1–31.

⁵ D. Simberloff, „Confronting introduced species: a form of xenophobia?”, *Biological Invasions*, vol. 5 (2003): 179–192; D. Simberloff, „Introduced species, homogenizing biotas and cultures”, in *Linking ecology and ethics for a changing world: values, philosophy, and action*, ed. Ricardo Rozzi (Dordrecht: Springer Science + business Media, 2013), 33–48.

⁶ Simberloff, „Confronting”.

Biopolityczna doktryna Leopolda, określająca, kto ma żyć, a kto ma być zabity, zapoczątkowała ekocentryzm, będący pierwszą wersją sposobu myślenia nazywanego etyką środowiskową. Ekocentryzm, mimo prób filozoficznej legitymizacji⁷, okazał się nie do utrzymania, bo ponadosobnicze abstrakcje ekologiczne (biocekozy, ekosystemy) nie są podmiotami, nie mają zatem i nie mogą mieć interesów. Etyka środowiskowa jest obecnie bardziej zróżnicowana, przez co jej aksjologiczna podstawa, szczególnie ujęć holistycznych, stała się bardziej rozmyta i eklektyczna. Przeważająca większość ekologów i tak bezrefleksyjnie wyznaje i stosuje nieokreśloną mieszankę ekocentryzmu z oczywistym (przynajmniej pragmatycznie) antropocentryzmem. Zwykle bez skrupułów decydują, które zwierzęta są pożądane i powinny żyć, a które okazują się niepożądane i powinny być wybite. Liczą się dwa kryteria: (1) częstość występowania, która określa prawdopodobieństwo wymarcia populacji, oraz (2) pochodzenie geograficzne. Na ochronę zasługują tylko jednostki z gatunków rzadkich i rodzimych. Życie i cierpienie jednostkowych podmiotów gatunków licznych oraz/lub obcych nie liczy się! Zwierzęta z gatunków obcych powinny być eksterminowane. Małpy, koty, kozy są tak samo traktowane jak rośliny czy grzyby. Tom Regan nazwał taką „etykę” faszyzmem środowiskowym⁸, a Stephen Trudgill uznał aprioryczne wartościowanie – tego, co rodzime, za dobre, a tego, co obce, za złe – za postawę zbliżoną do „ekologicznego faszyzmu”⁹. Niektóre grupy narodowo-prawicowe łączą natywizm biologiczny i kulturowy – wzmacniają się one nawzajem przynajmniej na poziomie retoryki, czego rezultatem jest nurt określany jako ekofaszyzm¹⁰. Jednak motywowane bioksenofobią prześladowanie różni się od faszyzmu tym, że przemoc jest tu przynajmniej programowo instrumentalna, a nie stanowi samoistnej wartości, za jaką jest uważana w faszyzmie¹¹, chociaż prześladowanie instygowane przez konserwacjonistów łatwo staje się celem samym w sobie dla gorliwych wykonawców, szczególnie myśliwych, którzy po prostu lubią zabijać¹². Prześladowanie zwierząt z gatunków obcych wykazuje społeczno-psychologiczne podobieństwa do czystki etnicznej (*ethnic cleansing*). Trafnie zostało nazwane czystką gatunkową (*species*

⁷ J. Baird Callicott, „Animal Liberation: A Triangular Affair”, *Environmental Ethics*, vol. 2, no. 4 (1980): 311–328.

⁸ Tom Regan, *The Case for Animal Rights* (Berkeley: University of California Press, 1983), 362.

⁹ Stephen Trudgill, „Psychobiogeography: meanings of nature and motivations for a democratized conservation ethic”, *Journal of Biogeography*, 28.06 (2001): 677–698.

¹⁰ Warren, „Beyond ‘native v. alien’: critiques”, 9.

¹¹ Federico Finchelstein, „On fascist ideology”, *Constellations*, vol. 15(3) (2008): 320–331; Daniel Woodley, *Fascism and political theory: critical perspectives on fascist ideology*, vol. 2 (London–New York: Routledge, 2009).

¹² Andrzej Elżanowski, „Motywacja i moralność łowiecka”, *Zoophilologica / Polish Journal of Animal Studies*, nr 4 (2018): 121–134.

cleansing)¹³. Wykazano np., że stopień oczerniania (*vilification*) i prześladowania gatunków obcych jest uwarunkowany społecznymi postawami Australijczyków i nie całkiem zależy od ekologicznych charakterystyk tych gatunków¹⁴.

Głównym ośrodkiem instygującym bezwzględne czystki gatunkowe jest Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody (IUCN)¹⁵, która wraz z innymi organizacjami publikuje i popularyzuje listy gatunków uznanych za inwazyjne – wyróżnia listę „100 najgorszych inwazyjnych gatunków obcych”, w tym trzech gatunków ptaków (szpak *Sturnus vulgaris*, majna brunatna *Acridotheres tristis*, bilbil czerwonooplamy *Pycnonotus cafer*) oraz czternastu gatunków ssaków (kitanka lisia *Trichosurus vulpecula*, kot domowy *Felis catus*, koza domowa *Capra hircus*, wiewiórka szara *Sciurus carolinensis*, makak jawajski *Macaca fascicularis*, mysz domowa *Mus musculus*, nutria *Myocastor coypus*, świnia domowa *Sus scrofa*, królik *Oryctolagus cuniculus*, jeleń szlachetny *Cervus elaphus*, lis rudy *Vulpes vulpes*, szczur śniady *Rattus rattus*, mangusta mała *Herpestes javanicus* i gronostaj *Mustela erminea*)¹⁶. Sama nazwa tej listy, zawierająca słowo „najgorsze” (zamiast „najbardziej inwazyjne”, choćby dla zachowania pozorów naukowości), podlega do bezwzględnego prześladowania wymienionych ssaków i ptaków, np. makaków jawajskich na wyspie Mauritius, gdzie znajduje się niesławna ferma Noveprim, drugi największy eksporter makaków jawajskich (ok. 10 tys. rocznie) do testów biomedycznych w USA, UK, Hiszpanii, Francji i Izraelu. Traperzy chwytają w pułapki nowe osobniki i przynoszą do fermy do rozrodu. Makaki za duże do klatek laboratoryjnych (powyżej 3,5 kg) są zabijane.

IUCN zapoczątkowała lawinę innych, politycznie poprawnych i odpowiednio opłacalnych opracowań sięgających grozę (*invocation of tragedy*)¹⁷ przed inwazją obcych gatunków. W 2005 roku Komisja Europejska do Szóstego Programu Ramowego włączyła prestiżowy projekt DAISIE (Delivering Alien Invasive Species Inventories for Europe)¹⁸ – rozpowszechniano opisy-paszkwile (jak w brudnej walce politycznej), opinie uważane za aktualnie lub potencjalnie negatywne (na czele

¹³ Adrian Franklin, „An improper nature? Introduced animals and ‘species cleansing’ in Australia”, in *Human and other animals: Critical perspectives*, eds. Bob Carter and Charles Nickie (London: Palgrave Macmillan, 2011), 195–216.

¹⁴ Franklin, „An improper nature?”, 209–210.

¹⁵ Niedawno skompromitowana przez popieranie polowań na trofea kosztem ochrony zwierząt. Zob. Roberto Jurkschat, *The World’s Most Influential Animal Conservation Group Has Links to Trophy Hunters and the Fashion Industry*, (2020), <https://www.buzzfeednews.com/article/robertojurkschat/red-list-iucn-trophy-hunting> (dostęp: 26.11.2022).

¹⁶ Global Invasive Species Database, <http://www.iucngisd.org/gisd/> (dostęp: 26.11.2022).

¹⁷ Esty Yanco, Michael Paul Nelson, Daniel Ramp, „Cautioning against overemphasis of normative constructs in conservation decision making”, *Conservation Biology*, vol. 33, no. 5 (2019): 1002–1013.

¹⁸ DAISIE, *Handbook of alien species in Europe* (Dordrecht: Springer, 2009). <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4020-8280-1>. DAISIE jest jednocześnie nazwą projektu i konsorcjum 83 partnerów i 99 współpracowników, z których każdy może sobie wpisywać tę kompilację na listę własnego dorobku. Polskim współpracownikiem był Wojciech Solarz z Instytutu Ochrony

z informacją o przenoszeniu chorób, zwykle tych samych, które występowały u gatunków rodzimych), nie podejmując próby całościowej oceny rzeczywistego wpływu tych gatunków na ekosystemy i bioróżnorodność.

Obecna doktryna prześladowania zwierząt, które należą do nierodzimych, ekspansywnych lub rozwlekanych przez ludzi gatunków, powstała przez połączenie ekocentryzmu z opublikowaną w 1958 roku przez C.S. Eltona teorią inwazji zwierząt i roślin, co nadało jej aury naukowości. Ale z ekologii (jako nauki) logicznie nie wynikają i nie mogą wynikać normy postępowania z odkrytymi zjawiskami, a szczególnie doznającymi podmiotami – ssakami i ptakami, należącymi do gatunków uznanych za inwazyjne. Niestety, biologowie, którzy cofają się w rozwoju moralnym¹⁹ i pozostają w stanie etycznego analfabetyzmu, beztrósko mieszają biologię z doktryną – ze stratą dla jakości badań, a przynajmniej ich interpretacji i przekazu wyników.

Pokazuje to przykład badań nad jenotem *Nyctereutes procyonoides*, sprowadzonym do Rosji i zabijanym na futro. Jenoty jako gatunek obcy i inwazyjny są prześladowane przez cały rok na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne. Dzieje się tak przy aprobacie naukowców, mimo że ich własne badania wykazują, że jenoty nikomu nie szkodzą, jedynie przenoszą te same choroby co lisy. W podsumowaniu jednego z takich badań czytamy: „[t]warde dowody na negatywny wpływ jenota na rodzimą faunę, jak np. redukcja ptasich populacji, są skąpe. Jenot może niszczyć gniazda ptaków wodnych, chociaż badania niszczenia gniazd na Łotwie tego nie potwierdzają. Studia z usuwaniem tych drapieżników w Finlandii sugerują, że wpływ jenota na ptaki łowne jest mniejszy od spodziewanego. Jednak jenoty mogły spowodować lokalne zaniki populacji żab, zwłaszcza na wyspach”. I dalej: „Jenoty mogą konkurować z innymi drapieżnikami o pokarm, np. o padlinę w zimie²⁰, albo o najlepsze fragmenty siedliska. W północnej Europie potencjalnymi konkurentami jenota są lis i borsuk, ale badania ich pokarmu i preferencji siedliskowych nie wskazują na ostrą konkurencję²¹. Dodajmy, że ani lisy, ani borsuki nie są chronione, wręcz przeciwnie – lisy są prześladowane przez myśliwych. Wyniki

---

Przyrody PAN, odpowiedzialny za niemądre, etycznie nieodpowiedzialne i naukowo bezsensowne zaliczenie kotów do inwazyjnych gatunków obcych.

¹⁹ A. Elżanowski, „Moralność naukowców eksperymentujących na zwierzętach”, *Przegląd Filozoficzny NS*, t. 24, nr 2 (2015): 287–299, 470–471.

²⁰ Jenoty hibernują w klimacie Finlandii i wschodniej Polski, a obniżają aktywność w Niemczech, co dodatkowo osłabia konkurencję z lisami w najtrudniejszym okresie roku. Zob. Hinrich Zoller and Frank Drygala „Activity patterns of the invasive raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in North East Germany”, *Folia Zoologica*, vol. 62, no. 4 (2013): 290–296.

²¹ Kaarina Kauhala and Rafał Kowalczyk, „Invasion of the raccoon dog *Nyctereutes procyonoides* in Europe: history of colonization, features behind its success, and threats to native fauna”, *Current Zoology*, vol. 57, no. 5 (2011): 584–598 (przekład – A.E.).

badan nie przeszkadzają jednak autorom w nadaniu pracy mylącego, pompatycznego, ale politycznie poprawnego tytułu: „**Inwazja** jenota *Nyctereutes procyonoides* w Europie: historia kolonizacji, czynniki jej sukcesu, i **zagrożenia** dla rodzimej fauny” (wyróżnienie dodane). A przecież autorzy dobrze wiedzą, że inwazja odbyła się już dawno, jenoty wpasowały się w środkowoeuropejskie ekosystemy, zwiększając ich bioróżnorodność, toteż żadnych poważnych zagrożeń nie stwarzają. Podobne podejście wykazali duńscy badacze w pracy zatytułowanej (w tłumaczeniu) *Pokarm zdziczałych jenotów oraz rodzimych borsuków i lisów w Danii*²². Na początku zamieścili wyznanie wierności doktrynie: „Wprowadzanie obcych gatunków jest nasilającym się problemem ochrony gatunków”. Taki wniosek nie znajduje jednak poparcia w wynikach, które autorzy podsumowali następująco: „Mimo podobieństwa składu pokarmu obcego jenota oraz rodzimych lisa i borsuka, gatunki te mogą współistnieć dzięki rozdziałowi siedlisk pokarmowych oraz/lub dlatego, że lis jest ograniczany przez inne czynniki, tzn. choroby i ludzką aktywność. Wprowadzony jenot wpasował się w pokarmową niszę między borsukiem i lisem w antropogenicznych krajobrazach NW Europy”²³. Przypomina to żywo publikacje prawników, socjologów i innych humanistów z czasów panowania komunizmu, kiedy możliwość opublikowania sensownego, czasem nawet krytycznego tekstu zależała od wstępnej deklaracji wierności dla marksizmu-leninizmu.

Studium przypadku: kampania prześladowania norek amerykańskich

Rozbudowanego przykładu doktrynalnego odchylenia dostarcza udramatyzowanie „inwazji” norek amerykańskich (do niedawna *Neovison vison*, obecnie *Neogale vison*), spowodowanej przez historycznie wyjątkowo inwazyjny, a obecnie zbrodniczy przemysł futerkowy. Koronnym argumentem oskarżenia jest zagrożenie dla rodzimej norki europejskiej (*Mustela lutreola*). Norki europejskie stały się w środkowej Europie nieliczne już w XVII wieku, a więc trzy wieki przed przywiezieniem norek amerykańskich do Europy w roku 1929, a w Polsce wyginęły na początku XX wieku. W wyniku zanikania norki europejskiej przed pojawieniem się norek amerykańskich zasięgi dwóch gatunków norek pokrywają się tylko na trzech obszarach Europy: w części europejskiej Rosji z małym kawałkiem w Biało-

²² Morten Elmeros et al., „The diet of feral raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) and native badger (*Meles meles*) and red fox (*Vulpes vulpes*) in Denmark”, *Mammal Research*, vol. 63, no. 4 (2018): 405–413.

²³ Elmeros et al., „The diet of feral raccoon dog” (przekład – A.E.).

rusi, w Rumunii – głównie w delcie Dunaju, oraz w zachodniej Francji i północno-wschodniej Hiszpanii²⁴.

Obserwacje z Białorusi, czyli z granicy zasięgu populacji północno-wschodniej, sugerowały wypieranie nerek europejskich zwłaszcza z nad większych cieków wodnych do ich górnego biegu²⁵. Na tym samym obszarze wykazano następnie dywergencję nisz pokarmowych dwóch gatunków nerek, co umożliwia ich koegzystencję²⁶. Wyniki te nie dowodzą więc jednoznacznie wyniszczania nerek europejskich przez amerykańskie. Nie wiadomo, w jakim stopniu można to spostrzeżenie ekstrapolować na inne obszary. Wnikliwe badania estońskiej części populacji północno-wschodniej norki europejskiej, przeprowadzone przed jej wymarciem z końcem XX wieku²⁷, wykazały dywergencję nisz pokarmowych dwóch gatunków nerek, co umożliwia ich koegzystencję, przy czym nie uzyskano jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, czy norki amerykańskie zajęły niszę nerek europejskich w wyniku ich wyparcia czy po wymarciu z przyczyn powodujących zanik nerek europejskich przed przybyciem nerek amerykańskich. Nie odwiódło to badaczy od udramatyzowania tytułu głoszącego wyparcie (*displacement*) norki europejskiej, mimo że w treści artykułu używany jest *stricte* opisowy, zgodny z konkluzjami termin „zastąpienie” (*replacement*).

Norki europejskie z populacji francusko-iberyjskiej jeszcze do niedawna zaniżały, przynajmniej po stronie francuskiej, w wyniku presji antropogenicznej, czyli nadal chwytania w pułapki (!) i niszczenia siedlisk²⁸, co utrudnia określenie potencjalnego (i oczywiście postulowanego) udziału wypierania przez norki amerykańskie, a zarazem podkreśla dysproporcję między zawziętą nagonką na rozwleczone przez ludzi zwierzęta i tolerancją dla ludzkiego niedbalstwa, chciwości, nieodpowiedzialności. Po stronie hiszpańskiej natomiast norki europejskie nawet powiększały zasięg występowania – stwierdzono ich występowanie dopiero w roku 1951, co dało asumpt do przypuszczeń, że hiszpańskie norki europejskie zostały zawleczone z Francji, a zatem na Półwyspie Iberyjskim byłyby inwazyjnym gatunkiem

²⁴ Elizabeth Croose et al., „Mink on the brink: Comparing survey methods for detecting a Critically Endangered carnivore, the European mink *Mustela lutreola*”, *European Journal of Wildlife Research*, vol. 69, no. 2 (2023), 34.

²⁵ Vadim Sidorovich, David W. Macdonald „Density dynamics and changes in habitat use by the European mink and other native mustelids in connection with the American mink expansion in Belarus”, *Netherlands Journal of Zoology*, vol. 51, no.1 (2001): 107–126.

²⁶ Vadim E. Sidorovich, Alexey G. Polozov, and Andrzej Zalewski „Food niche variation of European and American mink during the American mink invasion in north-eastern Belarus”, *Biological Invasions*, vol. 12, no. 7 (2010): 2207–2217.

²⁷ Tiit Maran et al., „Diet of two species of mink in Estonia: displacement of *Mustela lutreola* by *M. vison*”, *Journal of Zoology*, vol. 245, no. 2 (1998): 218–222.

²⁸ Thierry Lodé, Jean-Paul Cormier, Dominique Le Jacques „Decline in endangered species as an indication of anthropic pressures: the case of European mink *Mustela lutreola* western population”, *Environmental Management*, vol. 28, no. 6 (2001): 727–735.

obcym²⁹. Niezależnie od punktu odniesienia takich przypuszczeń, dyskusja na ten temat dostarcza kolejnego przykładu absurdalności doktryny prześladowania zwierząt na podstawie sposobu zasiedlenia nowego obszaru przez ten gatunek. Mimo to hiszpańscy konserwacjoniści z zawziętością rażąco nieproporcjonalną do dowodów przedstawianych w oskarżających publikacjach nawołują do eksterminacji nerek amerykańskich. Przykładowo, na podstawie analizy izotopów w pokarmie, tzn. metody pośredniej, która nieuchronnie zwiększa ryzyko błędów, opublikowanej w wielodyscyplinarnym, niespecjalistycznym periodyku, stwierdzili znaczne nakładanie się nisz pokarmowych nerek europejskich i amerykańskich oraz „brak znaczących zmian składu pokarmu gatunku rodzimego w odpowiedzi na przybycie inwazyjnych nerek”, co ma sugerować „znaczną presję konkurencji ze strony inwazyjnych nerek amerykańskich”³⁰. Zgodnie z rozpoczynającym artykuł blankietowym twierdzeniem o „ogólnie znanym negatywnym wpływie gatunków inwazyjnych na gatunki rodzime, wywieranym przez bezpośrednie i pośrednie oddziaływania”, autorzy prawomyślnie wzywają do „pilnej implementacji środków kontroli inwazyjnego gatunku, aby zapewnić żywotność i konserwację zagrożonych populacji norki europejskiej”. Jednak inni badacze (np. populacji białoruskiej) dowodzą presji ze strony nerek amerykańskich właśnie przez stan odwrotny – podział nisz pokarmowych, który ma dowodzić zmniejszenia się obfitości pokarmu nerek europejskich³¹. Inna grupa hiszpańska na podstawie wymagającego wielu założeń probabilistycznego modelu konkluduje, że obecność nerek amerykańskich zwiększa prawdopodobieństwo wymarcia nerek europejskich, i nawołuje do jeszcze intensywniejszego zabijania nerek amerykańskich³², co sami autorzy robili przy okazji badań. Jeszcze inna grupa hiszpańska donosi o wypuszczeniu 27 chowanych w niewoli, a więc behawioralnie nie w pełni sprawnych nerek europejskich, z których tylko sześć przeżyło, a inne sześć spośród zabitych miało być zagryzionych przez samce norki amerykańskiej, co stwierdzono na podstawie rozstawu śladów łamaczy (w siedlisku obecne były jeszcze cztery inne gatunki małych drapieżników ssących)³³.

²⁹ Miguel Clavero, „Shifting baselines and the conservation of non-native species”, *Conservation Biology*, vol. 28, no. 5 (2014): 1434–1436.

³⁰ Karla García et al., „High trophic niche overlap between a native and invasive mink does not drive trophic displacement of the native mink during an invasion process”, *Animals*, vol. 10, no. 8 (2020): 1387. doi:10.3390/ani10081387. W przytoczonym cytacie na uwagę zasługuje zbędne, uporczywe powtarzanie kwalifikatora „inwazyjne”.

³¹ Sidorovich, Polozov, Zalewski: „Food niche variation”.

³² Giulia Santulli et al., „Multi-season occupancy analysis reveals large scale competitive exclusion of the critically endangered European mink by the invasive non-native American mink in Spain”, *Biological Conservation*, vol. 176 (2014): 21–29. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2014.05.002>.

³³ Madis Põdra, Asunción Gómez, Santiago Palazón, „Do American mink kill European mink? Cautionary message for future recovery efforts”, *European Journal of Wildlife Research*, vol. 59, no. 3 (2013): 431–440. <https://doi.org/10.1007/s10344-013-0689-8>.

Większość opublikowanych dowodów na szkodliwość poszczególnych „inwazyjnych gatunków obcych” budzi zasadnicze wątpliwości co do obiektywizmu analizy i interpretacji wyników, a to z powodu jaskrawego oflagowania gatunku, który powinien być szkodliwy. Takie oflagowanie nieuchronnie powoduje skrzywienie w ocenie obserwacji. Udowodniono to (w ramach tzw. *translation research*) w przypadku badań biomedycznych, w których interpretacje testów eksperymentalnych terapii na zwierzętach były podświadomie lub świadomie masowo naciągane, co stanowiło (i w dużym stopniu nadal stanowi) jeden z głównych powodów, dla których znikomy procent „obiecujących” terapii sprawdza się w testach klinicznych³⁴. Dlatego w wyniku rewolucji translacyjnej wprowadzono wymóg zaślepiania prób, tzn. oceny wyników bez wiedzy oceniającego, który wynik dotyczy grupy eksperymentalnej, a który grupy kontrolnej. Analogicznie wpływ gatunków na bioróżnorodność powinien być oceniany bez względu na ich historię, czyli odwrotnie niż to ostentacyjnie robią „konserwacjoniści”. Zasada zaślepienia próby, tzn. oceny przez osobę niewiedzącą, jakiego gatunku dotyczą zebrane dane, powinna być zastosowana również w badaniach ekologicznych.

Obok rutynowych, stosowanych do wszelkich imigrantów, insynuacji o zagrożeniu przez przenoszenie chorób (oczywiście wszystkie dzikie zwierzęta je przenoszą), DAISIE oskarża norki amerykańskie o niszczenie ptaków związanych ze środowiskiem wodnym, co jest nieuniknione w przypadku łasicowatych. Lokalnie norki ograniczają populacje niektórych gatunków ptaków, zwłaszcza na małych wyspach³⁵, ale nie mają znacznego wpływu na populacje łysek i perkozów dwuczubych³⁶, a także kaczek w Parku Narodowym Ujścia Warty, mimo że ptaki w sezonie ciepłym są tam częstą zdobyczą nerek, a łyski są głównym składnikiem ptasiego pokarmu nerek, przy czym udział ptaków spada z biegiem lat dzięki behawioralnemu przystosowaniu obronnemu ptaków³⁷. Przestrożą przed ekstrapolacją takich danych są badania na innym obfitującym również w ptaki wodne obszarze, tzn. w Dolinie Baryczy, gdzie w pokarmie nerek amerykańskich zdecydowanie dominują norniki (*Microtus* spp.), a ptaki stanowią tylko 8% ich pokarmu, czyli dokład-

³⁴ Pandora Pound and Michael B. Bracken, „Is animal research sufficiently evidence based to be a cornerstone of biomedical research?”, *BMJ*, no. 348 (2014): g3387. <https://doi.org/10.1136/bmj.g3387>.

³⁵ Mikael Nordström et al., „Effects of feral mink removal on seabirds, waders and passerines on small islands in the Baltic Sea”, *Biological Conservation*, vol. 109, no. 3 (2003): 359–368.

³⁶ Michał Walesiak, Grzegorz Górecki, Marcin Brzeziński, „Recovery of Eurasian Coot *Fulica atra* and Great Crested Grebe *Podiceps cristatus* breeding populations in an area invaded by the American Mink *Neovison vison*”, *Acta Ornithologica*, vol. 54, no. 1 (2019): 73–83. <https://doi.org/10.3161/00016454AO2019.54.1.007>.

³⁷ Andrzej Zalewski and Magdalena Bartszewicz, „Phenotypic variation of an alien species in a new environment: the body size and diet of American mink over time and at local and continental scales”, *Biological Journal of the Linnean Society*, vol. 105, no. 3 (2012): 681–693. <https://doi.org/10.1111/j.1095-8312.2011.01811.x>.

nie wbrew oczekiwaniom opartym na retoryce siejącej groźę wobec „inwazji” norek amerykańskich, które okazały się bardzo plastyczne w przystosowaniu do najliczniej występującej zdobyczy³⁸, a więc nie gatunków ginących. Nie ma zatem dotąd dowodów, by norki amerykańskie przyczyniły się do wyniszczenia jakiegokolwiek gatunku ptaka.

Na fali zwalczania norek amerykańskich jako gatunku „najgorszych inwazyjnych obcych”, niespodziewanej troski doczekały się licznie występujące i dotąd prześladowane karczowniki i tchórze. Karczowniki ziemnowodne *Arvicola amphibius* nigdy nie były gatunkiem globalnie zagrożonym, a ziemne ekotypy tego gatunku³⁹ są zwalczane jako szkodniki ogrodowe. Norki amerykańskie ograniczają liczebność karczowników ziemnowodnych, która dramatycznie spadła na Wyspach Brytyjskich, co zapoczątkowało lawinę badań nad wpływem „złych”, bo obcych, norek na rodzimy gatunek. Jednak karczowniki na Wyspach Brytyjskich nie wyginęły, a badania prowadzone w Polsce wykazują, że norki amerykańskie nie zagrażają istnieniu karczowników ziemnowodnych⁴⁰. Tchórze europejskie *Mustela putorius* są legalnie prześladowane przez myśliwych wyłącznie dla radości bezkarnego zabijania⁴¹ (w niektórych obwodach łowieckich nawet przez cały rok⁴²). A to jednak norki amerykańskie zostały oskarżone o zaburzanie stosunku płci w populacji tchórzy na korzyść samców, co miało być przyczyną „troski konserwacjonistów z powodu zmniejszenia liczby zdolnych do rozrodu samic”⁴³, mimo że konserwacjoniści nigdy nie troszczyli się (i nadal tego nie czynią) o licznie występujące tchórze europejskie. Na szczęście dla tchórzy europejskich okazało się, że norki amerykańskie nie mają wpływu na ich populacje, przynajmniej w Polsce⁴⁴, a przewaga samców w populacji

³⁸ Zalewski and Bartoszewicz, „Phenotypic variation”, 681–693.

³⁹ Alfonso Balmori-de la Puente et al., „Divergence time estimation using ddRAD data and an isolation-with-migration model applied to water vole populations of *Arvicola*”, *Scientific Reports*, vol. 12, no. 1 (2022): 1–11. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-07877-y>. Taksonomia karczowników wymaga dalszych badań, w szczególności nie do końca wyjaśniony wydaje się status taksonomiczny ziemnych populacji.

⁴⁰ Marcin Brzezinski et al., „Water vole *Arvicola amphibius* population under the impact of the American mink *Neovison vison*: Are small midfield ponds safe refuges against this invasive predator?”, *Mammalian Biology*, vol. 93, no. 1 (2018): 182–188. <https://doi.org/10.1016/j.mam.bio.2018.06.002>.

⁴¹ Elżanowski, „Motywacja i moralność łowiecka”, 121–134.

⁴² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 marca 2005 roku w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne.

⁴³ Rafael Barrientos, „Adult sex-ratio distortion in the native European polecat is related to the expansion of the invasive American mink”, *Biological Conservation*, vol. 186 (2015): 28–34. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2015.02.030> (przekład – A.E.).

⁴⁴ Begoña Martínez-Cruz, Hanna Zalewska and Andrzej Zalewski, „The genetic diversity and structure in the European polecat were not affected by the introduction of the American mink in Poland”, *Plos one*, 28.09.2022: e0266161. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0266161>.

tchórzy europejskich może być spowodowana przez inne czynniki, zwłaszcza przez ocieplenie klimatu⁴⁵.

Jako niebezpieczni obcy norki amerykańskie – jak wszyscy inni imigranci – są nieuchronnie oskarżane o przenoszenie niebezpiecznych chorób i pasożytów (choć, oczywiście, przenoszą je wszystkie dzikie zwierzęta), co napędza faunistyczne publikacje parazytologiczne, ułatwione przez bezproblemowy dostęp do zwłok prześladowanych i masowo zabijanych zwierząt. Dzięki temu czesko-polska grupa stwierdziła w odpowiednio dramatycznie zatytułowanej pracy *Inwazyjny gatunek jako dodatkowy rezerwuuar pasożytów: Trichinella u wprowadzonej norki amerykańskiej (Neovison vison)*⁴⁶ występowanie larw włośni u 3,3% tych nerek, co zostało uznane za „relatywnie wysoki” poziom zarażenia, podczas gdy występowanie tych larw u 4% nerek fermowych oceniono jako poziom umiarkowany. Trudno zgadnąć, do czego odnosi się kwalifikator „relatywnie”, bo autorzy stwierdzają też „relatywnie” wysoki poziom u „rodzimych łasicowatych”, w tym 37,9% (a więc ponad 10 razy więcej) u kuny tumaka, oraz przytaczają 54,5% u wilków i 24,4% u jenotów. Badanie nerek amerykańskich nie wykazało więc żadnego zagrożenia parazytologicznego z ich strony, ale tytuł już przesądził o tym, że norki są „dodatkowym rezerwuarem pasożytów”, a abstrakt zapowiedział je jako „jeden z najbardziej inwazyjnych obcych gatunków ssaków”, będący nosicielem „wielu endopasożytów”. Dla uzasadnienia udratyzowanego tytułu autorzy stwierdzają w konkluzjach, że „norka amerykańska bierze udział w cyrkulacji trychinellozy w ekosystemach”, co jest formalnie poprawne, nawet jeżeli ten udział jest znikomy, oraz że „może być rezerwuarem tych pasożytów” i „może powodować wzrost zakażenia gatunków rodzimych” – obydwa te sformułowania zawierają prawomyślne oskarżycielskie domysły bez wsparcia w przytoczonych faktach. Zespół autorów w podobnym składzie badał zarażenie nerek tasiemcem bąblowcem i glistami (nicieniami) z rodzaju *Toxocara*. Publikacja zaczyna się programowymi obwieszczeniami zagrożenia ze strony „inwazyjnych nierodzimych gatunków”, które „mogą stać się rezerwuarami zoonotycznych patogenów i powodować ich rozprzestrzenianie się przez kolonizację [nowych obszarów], zwiększając zagrożenie zarażenia zoonozami zarówno dzikich żywicieli, jak i ludzi”⁴⁷. Jednym z tych groźnych kolonizatorów miała być,

⁴⁵ Andrzej Zalewski, Anna Wereszczuk, and Marcin Brzeziński, „Polecat body size and sex ratio change over time: Impact of invasive competitor or climate warming?”, *Global Ecology and Conservation*, vol. 35 (2022): e02111. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2022.e02111>.

⁴⁶ Zuzana Hurníková et al., „An invasive species as an additional parasite reservoir: *Trichinella* in introduced American mink (*Neovison vison*)”, *Veterinary Parasitology*, vol. 231 (2016): 106–109. <http://dx.doi.org/10.1016/j.vetpar.2016.06.010>.

⁴⁷ Marta Kołodziej-Sobocińska et al., „Seroprevalence of *Echinococcus* spp. and *Toxocara* spp. in invasive non-native American mink”, *EcoHealth*, vol. 17, no. 1 (2020): 13–27. <https://doi.org/10.1007/s10393-020-01470-3> (przekład – A.E.).

oczywiście, norka amerykańska, „uważana za ważny gatunek inwazyjnego ssaka odpowiedzialnego za roznoszenie endopasożytów”. Jednak wyniki badania są nieproporcjonalne do zapowiedzi i sprowadzają się do w pełni spodziewanego faktu, że norki amerykańskie bywają żywicielami tych dwóch pasożytów i wobec tego mogą mieć niewielki udział w utrzymywaniu się ich w środowisku, ale tylko jako żywiele parateniczni, tzn. tacy, u których robaki pozostają w stadiach larwalnych i mogą osiągnąć dojrzałość tylko po zjedzeniu norki przez ssaka z rodziny psowatych (lisa, wilka, psa, jenota) jako żywiciela ostatecznego. Zdarza się to rzadko, bo norki są ziemnowodne (w wodzie chwywane są przez duże ptaki, np. bieliki) i chowają się w norach, ale autorzy nie odnoszą się do tego i nie zauważają, że prawdopodobieństwo zjedzenia ciała norki przez psowate jest znacznie powiększone poprzez prześladowanie nerek przez myśliwych, którzy pozostawiają postrzelone norki w przypadkowych miejscach.

Norki europejskie wymarły w prawie całej Europie zachodniej (z wyjątkiem małej populacji francusko-iberyjskiej) do wieku XIX i wykazują nie do końca wyjaśniony trend spadkowy w całej Europie. Norki amerykańskie prawdopodobnie przyspieszają lokalne wymieranie nerek europejskich w ich resztkowych zasięgach, ale nie są jego powodem. Lokalnie mogą ograniczyć – jak inne drapieżniki – populację niektórych ptaków czy gryzoni, ale nie widać ich dewastującego wpływu na jakiegokolwiek europejskie gatunki czy ekosystemy⁴⁸.

Wobec wątpliwości co do sensu ratowania za wszelką cenę wymierającego gatunku i ewidentnego braku możliwości wyłączenia nerek amerykańskich na obszarach kontynentalnych, tylko uderzający brak refleksji etycznej konserwacjonistów pozwala na notoryczne podleganie do masakry ssaków należących do gatunku uznanego za inwazyjny. Determinacja konserwacjonistów do tępienia zwierzęcych imigrantów pozostaje w rażącej dysproporcji z ich obojętnością w stosunku do ludzkich praktyk odpowiedzialnych za domniemane lub rzeczywiste inwazje, a czasem nawet z ich akceptacją. Równoległe z nagonką na norki amerykańskie w Polsce i jeszcze w wielu krajach Europy wschodniej nadal istnieją fermy nerek przerabiające setki tysięcy tych zwierząt rocznie, stale zasilające populację wolno żyjących nerek, bo ucieczki pojedynczych zwierząt są praktycznie nieuniknione. Mimo wielowymiarowego zła eksploatacji zwierząt na futra (przede wszystkim etycznego, ale również środowiskowego i epidemiologicznego), przedstawiciel Polskiego Towarzystwa Genetyki Konserwatorskiej Lutreola aprobuje „komercyjne pozyskiwanie futer norczych” przez „podmioty prowadzące uczciwą i rzetelną działalność hodowlaną”, wynikającą z „potrzeb socjoekonomicznych”, i proponuje tylko „dyscyplinowanie

---

⁴⁸ Laura Bonesi and Santiago Palazon. „The American mink in Europe: status, impacts, and control”, *Biological Conservation*, vol. 134, no. 4 (2007): 470–483. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2006.09.006>.

nierzetelnych właścicieli ferm oraz penalizację dopuszczania do uciezek zwierząt fermowych” przez molekularnogenetyczną identyfikację fermy, z której pochodzi schwytany lub zabity uciekinier. Propozycja ta jest całkowicie oderwana od rzeczywistości z wielu powodów: po pierwsze – wymagałaby rozbudowanego systemu fachowej kontroli ferm z wykorzystaniem laboratoriów, podczas gdy Inspekcja Weterynaryjna nie wywiązuje się nawet z elementarnego nadzoru nad fermami futerkowymi⁴⁹; po drugie – trudno spodziewać się przestrzegania jakichkolwiek zasad przez przedsiębiorców i pracowników czerpiących zyski z okrutnej, demoralizującej działalności, potępianej w zachodnich społeczeństwach przez zdecydowaną większość (w Polsce przynajmniej przez 2/3⁵⁰) obywateli; po trzecie – niewykonalne bez nadzwyczajnych nakładów i środków (stosowanych np. w przypadku zwierzętarni i laboratoriów w instytucjach badawczych) jest całkowite uszczelnienie ferm nerek z ich masowymi operacjami (zwłaszcza ubojem), prowadzonymi przez niskokwalifikowanych pracowników.

Konserwacjonista ze stowarzyszenia Lutreola zaleca dalej „promowanie naturalnych wrogów i dominujących konkurentów gatunku oraz szeroko pojętą poprawę warunków bytowania ofiar norki amerykańskiej”. Norki amerykańskie są zatem uznawane za takie złe, że ich pokarm zyskuje status ofiar, tyle że ofiarami nerek amerykańskich są zwalczane piżmaki⁵¹ – domyślam się, że w tej doktrynie zwierzęta z inwazyjnego gatunku obcego nie mogą być ofiarami z definicji, podobnie jak nie mogą, również z definicji, mieć jakiegokolwiek pozytywnego wpływu. Znany fakt, że „norka amerykańska stanowi poważny czynnik ograniczający liczebność innego obcego inwazyjnego gatunku w Polsce – piżmaka”, też jest przedstawiany w negatywnym świetle, ponieważ poszkodowanymi są (sic!) myśliwi, którzy w roku 2008 „pozyskali” w Polsce 15 razy mniej osobników tego gatunku w porównaniu z rokiem 1987⁵². Wydawałoby się, że zgodnie z doktryną konserwacjonisty należałoby promować konkurentów złych, bo obcych nerek, którymi są do pewnego stopnia rodzime tchórze⁵³, ale przecież znowu

⁴⁹ Adrianna Budysz, „Nadzór nad funkcjonowaniem ferm zwierząt futerkowych w Polsce”, *Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM*, vol. 6 (2016), <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-2d583dd1-9274-424d-afbb-0d39f5a50b92> (dostęp: 20.03.2023).

⁵⁰ <https://www.rp.pl/spoleczenstwo/art8815851-sondaz-polacy-nie-chca-hodowli-zwierzat-na-futra> (dostęp: 22.03.2023); <https://www.otwarteklatki.pl/blog/ponad-70-polakow-przeciwko-hodowli-zwierzat-na-futra-najnowsze-wyniki-badania-opinii-spoecznej> (dostęp: 22.03.2023).

⁵¹ Marcin Brzeziński et al., „Muskrat (*Ondatra zibethicus*) decline after the expansion of American mink (*Neovison vison*) in Poland”, *European Journal of Wildlife Research*, vol. 56 (2010): 341–348.

⁵² Jakub Skorupski, „Ochrona przyrody a inwazja norki amerykańskiej (*Neovison vison*) w Polsce – krytyczna analiza problemu”, *Sylvan*, vol. 160, no. 1 (2016): 79–87.

⁵³ Martínez-Cruz, Zaleswska and Zaleswski, „The genetic diversity and structure in the European polecat”.

poszkodowani byliby myśliwi, mający mniej przyjemności z bezkarnego zabijania bezbronnych zwierząt.

Udramatyzowanie tytułów, skupienie badań na założonym zagrożeniu, które należy jedynie wykazać, oraz powszechne przemilczanie pozytywnych efektów generują ciężko zafalszowany obraz rzeczywistej roli gatunków nierodzimych w ekosystemach⁵⁴. Na zasadzie sprzężenia zwrotnego dodatniego jeszcze bardziej nakręca to konserwacjonistów do selektywnego zbierania obserwacji i wyolbrzymiania negatywnych efektów. W rzeczywistości krytyczna analiza obecnej wiedzy prowadzi do stworzenia obrazu norki amerykańskiej jako gatunku wkomponowującego się w europejskie biocenozy, a nawet przywracającego je do wcześniejszego stanu poprzez wyjątkowo skuteczną redukcję populacji innych nierodzimych gatunków, uznanych za „inwazyjne gatunki obce”.

Takim „inwazyjnym gatunkiem obcym” są piżmaki (*Ondatra zibethicus*), które wcześniej zostały zawleczone, również dla ich futer, z Ameryki Północnej, gdzie norki amerykańskie były ich naturalnymi wrogami. Dlatego właśnie norki amerykańskie najskuteczniej ze wszystkich drapieżników ograniczają populację piżmaków, która od lat dziewięćdziesiątych XX wieku zmniejszyła się. Równoległe nastąpiło spowolnienie „inwazji” norek amerykańskich⁵⁵. Podobna samoregulacja między norką amerykańską jako gatunkiem drapieżnika a innym „inwazyjnym gatunkiem obcym”, czyli rakiem Luizjańskim *Procambarus clarkii* jako zdobyczą, wystąpiła w Hiszpanii⁵⁶. Zarazem wiadomo, że populacja norek amerykańskich jest ograniczana przez wydry⁵⁷ przynajmniej tam, gdzie nie są one skutecznie tępięne przez hodowców ryb. Tym problemem powinni zająć się konserwacjoniści zarówno ze względu na ochronę rodzimych i prawnie chronionych wydr, jak i ograniczenie populacji „złych” norek. Norki amerykańskie, których populacja reguluje populacje innych gatunków napiętnowanych jako „inwazyjne gatunki obce” i sama jest regulowana przez rodzime gatunki – nie tylko

---

⁵⁴ Anne E. Goodenough, „Are the ecological impacts of alien species misrepresented? A review of the ‘native good, alien bad’ philosophy”, *Community Ecology*, vol. 11, no. 1 (2010): 13–21. <https://doi.org/10.1556/comec.11.2010.1.3>; Giovanni Vimercati et al., „The importance of assessing positive and beneficial impacts of alien species”, *NeoBiota*, vol. 62 (2020): 525–545. <https://doi.org/10.3897/neobiota.62.52793>; Dov F. Sax, Martin A. Schlaepfer, and Julian D. Olden, „Valuing the contributions of non-native species to people and nature”, *Trends in Ecology & Evolution*, vol. 37, no. 12 (2022): 1058–1066. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2022.08.005>.

⁵⁵ Marcin Brzeziński et al., „Expansion and population dynamics of a non-native invasive species: the 40-year history of American mink colonisation of Poland”, *Biological Invasions*, vol. 21, no. 2 (2019): 531–545. <https://doi.org/10.1007/s10530-018-1844-7>.

⁵⁶ Brzeziński et al., „Expansion and population dynamics”, 531–545.

⁵⁷ Robbie A. McDonald, Kevin O’Hara, Daniel J. Morrish, „Decline of invasive alien mink (*Mustela vison*) is concurrent with recovery of native otters (*Lutra lutra*)”, *Diversity and Distributions*, vol. 13, no. 1 (2007): 92–98. <https://doi.org/10.1111/j.1472-4642.2006.00303.x>.

wydry, ale również lisy oraz większe ptaki drapieżne, wkomponowały się w biocenozę Europy i prawdopodobnie zwiększają naukowo pojmowaną bioróżnorodność, która powinna być obiektywnie i naukowo mierzona liczbą oraz proporcjami między gatunkami. Taka bioróżnorodność globalnie spada na skutek bezprecedensowej inwazji *Homo sapiens*, ale lokalnie może wzrastać właśnie dzięki imigrantom⁵⁸. Dlatego prawomyślnie dramatyczne inwokacje tych samych autorów, którzy w rzeczywistości opisują samoregulację populacji norek amerykańskich, muszą posługiwać się paranaukowym pojęciem „rodzimej bioróżnorodności”, zagrożonej przez norki⁵⁹. Badania w Parku Narodowym Ujścia Warty wykazały, że norki amerykańskie są wyjątkowo plastyczne i szybko przystosowują się do najobfitszego źródła pokarmu – w tym przypadku zmniejszyła się ich masa ciała w związku z zastąpieniem ptaków przez mniejszą zdobycz, tzn. ryby i żaby⁶⁰. Ale nawet tak spektakularny dowód na wpasowanie się norek amerykańskich w europejskie biocenozy jest ignorowany, a plastyczność przystosowawcza norek oceniana jest równie absurdalnie, co prawomyślnie – jako „ważny czynnik negatywnego ekologicznego wpływu inwazyjnego gatunku”⁶¹, bo przecież w doktrynie konserwacjonistów wpływ „inwazyjnego gatunku” może być tylko negatywny.

Nie ma usprawiedliwienia dla tępienia norek amerykańskich wszelkimi sposobami, a zwłaszcza barbarzyńskiego zabijania ich w okresie karmienia młodych. Jest to działalność etycznie zbrodnicza i praktycznie bezsensowna, bo nie sposób wytepić norek amerykańskich w Europie bez względu na brutalność i skuteczność tego procederu, nazywanego eufemicznie *culling* i uprawianego bez jakiegokolwiek etycznego nadzoru z ksenofobiczną zajadłością, napędzaną ideologią i naukowo legitymizowaną w pod szyldem *conservation biology*.

Irracjonalizm i zło czystek gatunkowych

Większość konserwacjonistów nadal nadużywa autorytetu nauki do uprawiania biopolityki, z samej bowiem nauki logicznie nie wynika i nie może wynikać, kogo zabijać, a komu pozwolić żyć. W odniesieniu do niepożądanych, pozaludzkich

⁵⁸ Dov F. Sax and Steven D. Gaines, „Species diversity: from global decreases to local increases”, *Trends in Ecology & Evolution*, vol. 18, no. 11 (2003): 561–566. [https://doi.org/10.1016/S0169-5347\(03\)00224-6](https://doi.org/10.1016/S0169-5347(03)00224-6).

⁵⁹ Brzeziński et al., „Expansion and population dynamics”, 531–545: „the American mink... severely impacts native biodiversity”.

⁶⁰ Zalewski and Bartoszewicz, „Phenotypic variation”, 681–693.

⁶¹ Zalewski and Bartoszewicz, „Phenotypic variation”, 681–693.

podmiotów biopolityka konserwacjonistów prowadzi do brutalnych czystek gatunkowych⁶². Ich sprawcy, którzy decydują o życiu i często pełnej cierpienia śmierci milionów doznających podmiotów, są zwykle etycznymi analfabetami, co ułatwia im występowanie w roli misjonarzy nauki i racjonalizmu. Etyczny analfabetyzm szafujących śmiercią badaczy w tzw. naukach o życiu (*life sciences*), którzy w programie studiów nie mają ani jednego przedmiotu zmuszającego do etycznej refleksji nad statusem ontologicznym i wartością życia podmiotów pozaludzkich⁶³, staje się poważnym problemem cywilizacji XXI wieku.

Porażający jest – nawet abstrahując od etyki – irracjonalizm doktryny wdrażanej przez IUCN i jej licznych wyznawców wśród biologów⁶⁴. Irracjonalizm ten polega na programowym ignorowaniu pozytywnych oddziaływań gatunków nierodzimych – ich rzeczywistego wpływu na ekosystemy i bioróżnorodność⁶⁵, co nieuchronnie prowadzi do tendencyjnych i błędnych ocen kosztów „inwazji” tych gatunków⁶⁶ oraz opartych na tych ocenach absurdalnych kampanii zwalczania gatunków z ewidentną przewagą pozytywnych oddziaływań. Kampanie te prowadzą do „permanent, hopeless wars on well- and widely established non-native taxa, conflicts that continuously disrupt ecosystems where introduced species now play significant ecological roles”⁶⁷ – jak to można naocznie stwierdzić w przypadku wielu nierodzimych i tęponych roślin, m.in. nawłoci kanadyjskiej⁶⁸, której kwiatostany roją się przez parę miesięcy od owadów. Mimo takich napomnień ze środowiska naukowego IUCN kontynuuje podżeganie przeciwko zwierzętom z nierodzimych gatunków, co więcej – znalazła w tym wiernych wyznawców w Instytucie Ochrony

⁶² Franklin, „An improper nature?”.

⁶³ Elżanowski, „Moralność naukowców”.

⁶⁴ Rodrigue C. Gbedomon, Valère K. Salako, and Martin A. Schlaepfer. „Diverse views among scientists on non-native species”, *NeoBiota*, vol. 54 (2020): 49–69. <https://doi.org/10.3897/neobiota.54.38741>.

⁶⁵ M.A. Schlaepfer, „Do non-native species contribute to biodiversity?”, *PLoS Biology*, vol. 16, no. 4 (2018): e2005568. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.2005568>; M.A. Schlaepfer, „On the importance of monitoring and valuing all forms of biodiversity”, *PLoS Biology*, vol. 16, no. 11 (2018): e3000039. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3000039>.

⁶⁶ Martin A. Schlaepfer, Michel Pascal, Mark A. Davis, „How might science misdirect policy? Insights into the threats and consequences of invasive species”, *Journal für Verbraucherschutz und Lebensmittelsicherheit*, Bd. 6, Nr. 1 (2011): 27–31. <https://doi.org/10.1007/s00003-011-0690-7>; Demetrio Boltovskoy et al., „Misleading estimates of economic impacts of biological invasions: Including the costs but not the benefits”, *Ambio*, vol. 51 (2022): 1786–1799. <https://doi.org/10.1007/s13280-022-01707-1>.

⁶⁷ Matthew Chew and Scott Carroll. „The invasive ideology: biologists and conservationists are too eager to demonize non-native species”, *The Scientist*, 7.09 (2011). <https://www.the-scientist.com/news-opinion/opinion-the-invasive-ideology-41967>.

⁶⁸ Tomasz Ulanowski, „Botaniczka i poetka prof. Urszula Zajączkowska: gatunek ‘inwazyjny’ to niekoniecznie samo zło”. *Gazeta Wyborcza*, 28.07 (2022), <https://wyborcza.pl/7,75400,28732976,botaniczka-lesna-prof-urszula-zajaczkowska-gatunek-inwazyjny.html> (dostęp: 27.11.2022).

Przyrody Polskiej Akademii Nauk, który ostatnio ogłosił żyjącego od około 1000 lat na obszarze Polski kota domowego za „inwazyjny gatunek obcy”, któremu wobec tego – z definicji (!) – nie można przypisywać żadnej roli w ograniczaniu populacji gryzoni, ponieważ „usługi ekosystemowe powinny być wyświadczane tylko przez organizmy, które w danym środowisku występują naturalnie”⁶⁹. Obcy – w takim ujęciu – może być tylko „zły”, a jeżeli robi coś pożytecznego, to i tak się to nie liczy, bo „nie powinien” tego robić.

Skąd tyle wojującego irracjonalizmu i dogmatyzmu w społeczności biologów notorycznie demonstrujących zimne (często bezwzględne wobec zwierząt) podejście do przedmiotów badań? Lawrence B. Slobodkin, jeden z najbardziej wpływowych ekologów XX wieku, wyjaśnił mechanizm funkcjonowania w nauce doktryny inherentnej szkodliwości nierodzimych gatunków jako reifikację, czyli błędne traktowanie abstrakcyjnego pojęcia jako faktu potwierdzonego empirycznie, mimo że takie potwierdzenie nigdy nie nastąpiło albo wręcz pojęcie okazało się puste. „Określenie zatem pewnych kategorii gatunków jako dobre albo złe – konkretnie obcych gatunków jako złych i ‘rodzimych’ jako dobrych – jest puste i wprowadza w błąd. Podczas gdy inwazyjne gatunki w niektórych przypadkach szkodzą gatunkom rodzimym, to generalizacja, że te inwazyjne zmniejszą różnorodność gatunków, nie jest dobrze ugruntowana”⁷⁰. Slobodkin zauważył jednocześnie, że błąd reifikacji występuje w dziedzinach odpowiadających na zapotrzebowanie społeczne, takich jak medycyna czy właśnie ekologia, w odróżnieniu od nauk, w których liczy się tylko jakość badań, jak w astronomii czy hydrodynamice. Jednak sam mechanizm powielania błędu nie wyjaśnia jego pochodzenia i trwania mimo wielorakiej krytyki „z zewnątrz”⁷¹ i „od wewnątrz”⁷² społeczności naukowej. James Stanesco i Kevin Cummings wyjaśniają pochodzenie zaślepienia i zawziętości konserwacjonistów w tępieniu gatunków nierodzimych jako (niekoniecznie w pełni uświadomianą) reakcję na ludzką destrukcję biosfery, której inaczej nie potrafią zahamować: „For many environmentalists, intervening against non-native animals becomes a meto-

⁶⁹ Wojciech Solarz, *Gazeta Wyborcza*, 27.07 (2022), <https://wyborcza.pl/7,177851,28728003,inwazyjnosc-kota-domowego-jest-udowodniona-tak-dobrze-jak-twierdzenie.html> (dostęp: 27.11.2022). Ten sam przedstawiciel Instytutu Ochrony Przyrody udziela się w propagandzie podżegającej przeciwko „podstępny” intruzom, m.in. szopom jako „bezwzględnym drapieżnikom”, prowadzonej co niedziela na zlecenie Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w rządowej telewizji (TVP) przez Łukasza Bożyckiego. <https://www.tvp.pl/program-tv/podstepni-intruzi-inwazja-obcych-gatunkow-zwierzeta/63639a03d034104c005740f5?o=6367949ed03410deb1773768> (dostęp: 27.11.2022).

⁷⁰ Lawrence B. Slobodkin, „The good, the bad and the reified”, *Evolutionary Ecology Research*, vol. 3, no. 1 (2001): 91–105 (przekład – A.E.).

⁷¹ Zob. np. Mark Sagoff, „Do Non-Native Species Threaten The Natural Environment?”, *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, vol. 18 (2005): 215–236.

⁷² Zob. np. Martin Schlaepfer, Dov Sax, and Julian Olden, „The Potential Conservation Value of Non-Native Species”, *Conservation Biology*, vol. 25 (2011): 428–437.

nym for intervening against humans' ecological destruction in general"⁷³. Tępienie zawleczonych przez ludzi organizmów staje się formą ekspiacji za wszechdewastującą inwazję własnego gatunku. Nieco upraszczając, sprowadza się to wyładowywania bezsilnego gniewu biofilów na wprowadzonych przez ludzi zwierzętach, które traktowane są jako kozły ofiarne. To jednak rodzi pytanie o skierowaniu agresji instrumentalnej w postaci prześladowania właśnie na gatunki nierodzone. Stawiam tezę, że u podłoża tego irracjonalizmu biologów leży kombinacja biofilii i natywizmu, czyli bioksenofobia, która nie tylko nie jest kontrolowana przez refleksję etyczną, lecz na pozór racjonalnie bywa usprawiedliwiana i przez to jeszcze wzmacniana przez samonapędzającą się paranaukową doktrynę o generalnej szkodliwości gatunków obcych jako czynników antropogenicznej destrukcji.

Przynajmniej wobec zwierzęcych podmiotów, które, tak jak my, mają tylko jedno życie (o które, również tak jak my, nie prosiły), trzeba się wreszcie nauczyć szanować *status quo*, tak jak niedawno (w drugiej połowie XX wieku) nauczyliśmy się (przynajmniej w zachodniej cywilizacji) szanować skutki imigracji czy nawet wojennych inwazji ludzkich populacji – jak zauważył antropolog i pisarz Sydney Ross Singer, założyciel Instytutu Badań Chorób Kulturogennych (Hawaje, USA), według kryteriów doktrynerów z IUCN Żydzi powinni być uznani za gatunek inwazyjny: „W pewnych okolicznościach trzeba pewno selekcjonować i kontrolować zarówno gatunki, jak i ludzi. Ale trzeba kategorycznie odrzucić pogląd, że pewne gatunki trzeba eksterminować po prostu dlatego, że nie są ‘rodzime’. W sferze ludzkiej nazywamy to czystką etniczną i ludobójstwem, i widzieliśmy, jakie to potworne”⁷⁴.

Bibliografia

- Balmori-de la Puente, Alfonso, Jacint Ventura, Marcos Miñarro, Aitor Somoano, Jody Hey and Jose Castresana. „Divergence time estimation using ddRAD data and an isolation-with-migration model applied to water vole populations of *Arvicola*”. *Scientific Reports*, vol. 12, no. 1 (2022): 1–11. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-07877-y>.
- Barrientos, Rafael. „Adult sex-ratio distortion in the native European polecat is related to the expansion of the invasive American mink”. *Biological Conservation*, vol. 186 (2015): 28–34. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2015.02.030>.

---

⁷³ James Stanescu and Kevin Cummings, „When species invade”, in *The ethics and rhetoric of invasion ecology*, eds. James Stanescu and Kevin Cummings (Lanham: Lexington Books, 2017), VII–XVIII.

⁷⁴ Sydney Ross Singer, „Are Jews an invasive species?”, *The Jerusalem Post*, 17.01.2010, <https://www.jpost.com/opinion/op-ed-contributors/are-jews-an-invasive-species> (dostęp: 27.11.2022) (przekład – A.E.).

- Boltovskoy, Demetrio, Radu Guiiaşu, Lyubov Burlakova, Alexander Karatayev, Martin A. Schlaepfer and Nancy Correa. „Misleading estimates of economic impacts of biological invasions: Including the costs but not the benefits”. *Ambio*, vol. 51 (2022): 1786–1799. <https://doi.org/10.1007/s13280-022-01707-1>.
- Bonesi, Laura and Santiago Palazon. „The American mink in Europe: status, impacts, and control”. *Biological Conservation*, vol. 134, no. 4 (2007): 470–483. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2006.09.006>.
- Brzeziński, Marcin, Jerzy Romanowski, Michał Żmihorski and Karolina Karpowicz. „Muskrat (*Ondatra zibethicus*) decline after the expansion of American mink (*Neovison vison*) in Poland”. *European Journal of Wildlife Research*, vol. 56 (2010): 341–348.
- Brzeziński, Marcin, Patrycja Chibowska, Andrzej Zalewski, Tomasz Borowik and Ewa Komar. „Water vole *Arvicola amphibius* population under the impact of the American mink *Neovison vison*: Are small midfield ponds safe refuges against this invasive predator?”. *Mammalian Biology*, vol. 93, no. 1 (2018): 182–188. <https://doi.org/10.1016/j.mambio.2018.06.002>.
- Brzeziński, Marcin, Michał Żmihorski, Aleksandra Zarzycka and Andrzej Zalewski. „Expansion and population dynamics of a non-native invasive species: the 40-year history of American mink colonisation of Poland”. *Biological Invasions*, vol. 21, no. 2 (2019): 531–545. <https://doi.org/10.1007/s10530-018-1844-7>.
- Budysz, Adrianna. „Nadzór nad funkcjonowaniem ferm zwierząt futerkowych w Polsce”. *Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM*, nr 6 (2016). <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-2d583dd1-9274-424d-afbb-0d39f5a50b92> (dostęp: 20.03.2023).
- Callicott, J. Baird. „Animal Liberation: A Triangular Affair”. *Environmental Ethics*, vol. 2, no. 4 (1980): 311–328.
- Chew, Matthew, and Scott Carroll. „The invasive ideology: biologists and conservationists are too eager to demonize non-native species”. *The Scientist*, 7.09.2011. <https://www.the-scientist.com/news-opinion/opinion-the-invasive-ideology-41967>.
- Clavero, Miguel. „Shifting baselines and the conservation of non-native species”. *Conservation Biology*, vol. 28, no. 5 (2014): 1434–1436. <https://doi.org/10.1111/cobi.12266>.
- Croose, Elizabeth, Hanniffy, Ruth, Harrington, Andrew, Pödra, Madis Gómez, Bolton, Polly L., Lavin, Jenna V., Browett, Samuel S., Pinedo, Javier, Lacanal, David, Galdos, Iñaki, Ugarte, Jon, Torre, Aitor, Wright, Patrick, MacPherson, Jenny, McDevitt, Allan D., Carter Stephen P., and Lauren A. Harrington. „Mink on the brink: Comparing survey methods for detecting a Critically Endangered carnivore, the European mink *Mustela lutreola*”. *European Journal of Wildlife Research*, vol. 69, no. 2 (2023): 34.
- DAISIE. *Handbook of alien species in Europe*. Dordrecht: Springer, 2009. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4020-8280-1>.
- Elmeros, Morten, Mikkelsen, Dorthe Malene Götz, Nørgaard, Louise Solveig, Pertoldi, Cino, Jensen, Trine Hammer, and Mariann Chriél. „The diet of feral raccoon dog (*Nyctereutes*

- procyonoides*) and native badger (*Meles meles*) and red fox (*Vulpes vulpes*) in Denmark". *Mammal Research*, vol. 63, no. 4 (2018): 405–413. <https://doi.org/10.1007/s13364-018-0372-2>.
- Elżanowski, Andrzej. „Moralność naukowców eksperymentujących na zwierzętach”. *Przełęcz Filozoficzny NS*, t. 24, nr 2 (2015): 287–299, 470–471.
- Elżanowski, Andrzej. „Motywacja i moralność łowiecka”. *Zoophilologica / Polish Journal of Animal Studies*, nr 4 (2018): 121–134.
- Finkelstein, Federico. „On fascist ideology”. *Constellations*, vol. 15(3) (2008): 320–331.
- Franklin, Adrian. „An improper nature? Introduced animals and ‘species cleansing’ in Australia”. In *Human and other animals: Critical perspectives*. Eds. Bob Carter and Charles Nickie, 195–216. London: Palgrave Macmillan, 2011.
- García, Karla, Sanpera, Carola, Jover, Lluís, Palazón, Santiago, Gosálbez, Joaquim, Górski Konrad, and Yolanda Melero. „High trophic niche overlap between a native and invasive mink does not drive trophic displacement of the native mink during an invasion process”. *Animals*, vol. 10(8) (2020): 1387. <https://doi.org/10.3390/ani10081387>.
- Gbedomon, Rodrigue C., Salako Valère K., and Martin A. Schlaepfer. „Diverse views among scientists on non-native species”. *NeoBiota*, vol. 54 (2020): 49–69. <https://doi.org/10.3897/neobiota.54.38741>.
- Goodenough, Anne E. „Are the ecological impacts of alien species misrepresented? A review of the ‘native good, alien bad’ philosophy”. *Community Ecology*, vol. 11(1) (2010): 13–21. <https://doi.org/10.1556/comec.11.2010.1.3>.
- Hurníková, Zuzana, Kołodziej-Sobocińska, Marta, Dvorožňáková, Emília, Niemczynowicz, Agnieszka and Andrzej Zalewski. „An invasive species as an additional parasite reservoir: *Trichinella* in introduced American mink (*Neovison vison*)”. *Veterinary Parasitology*, vol. 231 (2016): 106–109. <http://dx.doi.org/10.1016/j.vetpar.2016.06.010>.
- Jurkschat, Roberto. *The World’s Most Influential Animal Conservation Group Has Links to Trophy Hunters and the Fashion Industry*, (2020). <https://www.buzzfeednews.com/article/robertojurkschat/red-list-iucn-trophy-hunting> (dostęp: 26.11.2022).
- Kauhala, Kaarina, and Rafał Kowalczyk. „Invasion of the raccoon dog *Nyctereutes procyonoides* in Europe: history of colonization, features behind its success, and threats to native fauna”. *Current Zoology*, vol. 57, no. 5 (2011): 584–598.
- Kołodziej-Sobocińska, Marta, Dvorožňáková, Emilia, Hurníková, Zuzana, Reiterová, Katarina, and Andrzej Zalewski. „Seroprevalence of *Echinococcus* spp. and *Toxocara* spp. in invasive non-native American mink”. *EcoHealth*, vol. 17 no. 1 (2020): 13–27. <https://doi.org/10.1007/s10393-020-01470-3>.
- Leopold, Aldo. *The Sand County Almanac and Sketches Here and There*. New York: Oxford University Press, 1949/1989 (special commemorative edition).
- Lodé, Thierry, Cormier Jean-Paul, and Dominique Le Jacques. „Decline in endangered species as an indication of anthropic pressures: the case of European mink *Mustela lutreola* western population”. *Environmental Management*, vol. 28, no. 6 (2001): 727–735.

- Maran, Tiit, Kruuk, Hans, Macdonald David W., and Merje Polma. „Diet of two species of mink in Estonia: displacement of *Mustela lutreola* by *M. vison*”. *Journal of Zoology*, vol. 245, no. 2 (1998): 218–222.
- Martínez-Cruz, Begoña, Zalewska Hanna, and Andrzej Zalewski. „The genetic diversity and structure in the European polecat were not affected by the introduction of the American mink in Poland”. *Plos one*, 28.09.2022: e0266161. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0266161>.
- McDonald, Robbie A., O'Hara Kevin, and Daniel J. Morrish. „Decline of invasive alien mink (*Mustela vison*) is concurrent with recovery of native otters (*Lutra lutra*)”. *Diversity and Distributions*, vol. 13, no. 1 (2007): 92–98. <https://doi.org/10.1111/j.1472-4642.2006.00303.x>.
- Nordström, Mikael, Högmander, Jouko, Laine, Jarmo, Nummelin, Jukka, Laanetu Nikolai, and Erkki Korpimäki. „Effects of feral mink removal on seabirds, waders and passerines on small islands in the Baltic Sea”. *Biological Conservation*, vol. 109, no. 3 (2003): 359–368.
- Peretti, Jonah H. „Nativism and nature: rethinking biological invasion”. *Environmental Values*, vol. 7 (1998): 183–192.
- Pödra, Madis, Gómez, Asunción, and Santiago Palazón. „Do American mink kill European mink? Cautionary message for future recovery efforts”. *European Journal of Wildlife Research*, vol. 59, no. 3 (2013): 431–440. <https://doi.org/10.1007/s10344-013-0689-8>.
- Pound, Pandora, and Michael B. Bracken. „Is animal research sufficiently evidence based to be a cornerstone of biomedical research?”. *BMJ*, no. 348 (2014): g3387 <https://doi.org/10.1136/bmj.g3387>.
- Regan, Tom. *The Case for Animal Rights*. Berkeley: University of California Press, 1983.
- Sagoff, Mark. „Do Non-Native Species Threaten The Natural Environment?”. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, vol. 18 (2005): 215–236.
- Santulli, Giulia, Palazón, Santiago, Melero, Yolanda, Gosálbez Joaquim, and Xavier Lambin. „Multi-season occupancy analysis reveals large scale competitive exclusion of the critically endangered European mink by the invasive non-native American mink in Spain”. *Biological Conservation*, vol. 176 (2014): 21–29. <http://dx.doi.org/10.1016/j.biocon.2014.05.002>.
- Sax, Dov F., Schlaepfer, Martin A., and Julian D. Olden. „Valuing the contributions of non-native species to people and nature”. *Trends in Ecology & Evolution*, vol. 37, no. 12 (2022): 1058–1066. <https://doi.org/10.1016/j.tree.2022.08.005>.
- Sax, Dov F., and Steven D. Gaines. „Species diversity: from global decreases to local increases”. *Trends in Ecology & Evolution*, vol. 18, no. 11 (2003): 561–566. [https://doi.org/10.1016/S0169-5347\(03\)00224-6](https://doi.org/10.1016/S0169-5347(03)00224-6).
- Schlaepfer, Martin A. „Do non-native species contribute to biodiversity?”. *PLoS Biology*, vol. 16, no. 4 (2018): e2005568. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.2005568>.

- Schlaepfer Martin A. „On the importance of monitoring and valuing all forms of biodiversity”. *PLoS Biology*, vol. 16, no. 11 (2018): e3000039. <https://doi.org/10.1371/journal.pbio.3000039>.
- Schlaepfer, Martin A., Pascal, Michel, and Mark A. Davis, „How might science misdirect policy? Insights into the threats and consequences of invasive species”. *Journal für Verbraucherschutz und Lebensmittelsicherheit*, Bd. 6, Nr. 1 (2011): 27–31. <https://doi.org/10.1007/s00003-011-0690-7>.
- Schlaepfer, Martin A., Sax, Dov, and Julian Olden, „The Potential Conservation Value of Non-Native Species”. *Conservation Biology*, vol. 25 (2011): 428–437. <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2010.01646.x>.
- Schmitt, Casey R. „Paradise and Warfare / Aldo Leopold and the Rhetoric Origins of Restoration Ecology”. In *The Ethics and Rhetoric of Invasion Ecology*. Eds. James Stanescu and Kevin Cummings, 117–139. Lanham: Lexington Books, 2016.
- Sidorovich, Vadim, and David W. Macdonald. „Density dynamics and changes in habitat use by the European mink and other native mustelids in connection with the American mink expansion in Belarus”. *Netherlands Journal of Zoology*, vol. 51, no. 1 (2001): 107–126.
- Sidorovich, Vadim E., Polozov, Alexey G., and Andrzej Zalewski. „Food niche variation of European and American mink during the American mink invasion in north-eastern Belarus”. *Biological Invasions*, vol. 12, no. 7 (2010): 2207–2217. <https://doi.org/10.1007/s10530-009-9631-0>.
- Simberloff, Daniel. „Confronting introduced species: a form of xenophobia?”. *Biological Invasions*, vol. 5 (2003): 179–192.
- Simberloff, Daniel. „Introduced species, homogenizing biotas and cultures”. In *Linking ecology and ethics for a changing world: values, philosophy, and action*. Ed. Ricardo Rozzi, 33–48. Dordrecht: Springer Science + business Media, 2013.
- Simberloff, Daniel. „Integrity, stability, and beauty: Aldo Leopold’s evolving view of nonnative species”. *Environmental History*, vol. 17, no. 3 (2012): 487–511.
- Singer, Sydney Ross. „Are Jews an invasive species?”. *The Jerusalem Post*, 17.01.2010. <https://www.jpost.com/opinion/op-ed-contributors/are-jews-an-invasive-species> (dość: 27.11.2022).
- Skorupski, Jakub. „Ochrona przyrody a inwazja norki amerykańskiej (*Neovison vison*) w Polsce – krytyczna analiza problemu”. *Sylwan*, t. 160, nr 1 (2016): 79–87.
- Slobodkin, Lawrence B. „The good, the bad and the reified”. *Evolutionary Ecology Research*, vol. 3, no. 1 (2001): 91–105.
- Stanescu, James, and Kevin Cummings. „When species invade”. In *The ethics and rhetoric of invasion ecology*. Eds. James Stanescu and Kevin Cummings, VII–XVIII. Lanham: Lexington Books, 2017.
- Trudgill, Stephen. „Psychobiogeography: meanings of nature and motivations for a democratized conservation ethic”. *Journal of Biogeography*, 28.06.2001: 677–698.

- Ulanowski, Tomasz. „Botaniczka i poetka prof. Urszula Zajączkowska: gatunek ‘inwazyjny’ to niekoniecznie samo zło”. *Gazeta Wyborcza*, 28.07.2022. <https://wyborcza.pl/7,75400,28732976,botaniczka-lesna-prof-urszula-zajaczkowska-gatunek-inwazyjny.html>.
- Vimercati, Giovanni, Kumschick, Sabrina, Probert, Anna F., Volery, Lara, and Sven Bacher. „The importance of assessing positive and beneficial impacts of alien species”. *NeoBiota*, vol. 62 (2020): 525–545. <https://doi.org/10.3897/neobiota.62.52793>.
- Walesiak, Michał, Górecki, Grzegorz, and Marcin Brzeziński. „Recovery of Eurasian Coot *Fulica atra* and Great Crested Grebe *Podiceps cristatus* breeding populations in an area invaded by the American Mink *Neovison vison*”. *Acta Ornithologica*, vol. 54, no. 1 (2019): 73–83. <https://doi.org/10.3161/00016454AO2019.54.1.007>.
- Warren, Charles R. „Beyond ‘native v. alien’: critiques of the native/alien paradigm in the Anthropocene, and their implications”. *Ethics, Policy & Environment* (2021): 1–31. <https://doi.org/10.1080/21550085.2021.1961200>.
- Woodley, Daniel. *Fascism and political theory: critical perspectives on fascist ideology*. Vol. 2. London–New York: Routledge, 2009.
- Yanco, Esty, Nelson, Michael Paul, and Daniel Ramp. „Cautioning against overemphasis of normative constructs in conservation decision making”. *Conservation Biology*, vol. 33, no. 5 (2019): 1002–1013. <https://doi.org/10.1111/cobi.13298>.
- Zalewski, Andrzej, and Magdalena Bartoszewicz. „Phenotypic variation of an alien species in a new environment: the body size and diet of American mink over time and at local and continental scales”. *Biological Journal of the Linnean Society*, vol. 105, no. 3 (2012): 681–693. <https://doi.org/10.1111/j.1095-8312.2011.01811.x>.
- Zalewski, Andrzej, Wereszczuk Anna, and Marcin Brzeziński. „Polecat body size and sex ratio change over time: Impact of invasive competitor or climate warming?”. *Global Ecology and Conservation*, vol. 35 (2022): e02111. <https://doi.org/10.1016/j.gecco.2022.e02111>.
- Zoller, Hinrich, and Frank Drygala. „Activity patterns of the invasive raccoon dog (*Nyctereutes procyonoides*) in North East Germany”. *Folia Zoologica*, vol. 62, no. 4 (2013): 290–296.

Andrzej Elżanowski – prof. dr hab., zoolog i bioetyk, wykłada na Wydziale Artes Liberales Uniwersytetu Warszawskiego i działa jako przewodniczący Polskiego Towarzystwa Etycznego. Autor ponad stu – wielu szeroko cytowanych – prac naukowych. Był stypendysta Smithsonian Institution i US National Research Council. Od 25 lat aktywny na rzecz poprawy losu zwierząt. Był aktywnym członkiem Krajowej Komisji Etycznej ds. Doświadczeń na Zwierzętach w jej pierwszej kadencji (1999–2003). Przyczynił się do poprawy Ustawy o ochronie zwierząt i Ustawy o ochronie zwierząt wykorzystywanych do celów naukowych i edukacyjnych. Był architektem kampanii (2012–2014) przeciwko ubojowi rytualnemu.

Wspiera autorytetem i wiedzą działania przeciwko okrucieństwu wobec zwierząt i ich przemysłowej eksploatacji. Od 1983 roku jest wegetarianinem, od 2013 roku – weganinem.

Andrzej Elzanowski (born 1950) is a vertebrate zoologist and full professor at the University of Warsaw where he teaches anthro(po)zoology and ethics. Formerly Research Associate of National Museum of Natural History, Smithsonian Institution (Washington DC), and Senior Research Associate of the (US) National Research Council. Repeatedly elected to the Committee of Evolutionary and Theoretical Biology of the Polish Academy of Sciences. While his main research has been in evolution and morphology of birds, he increasingly explores the interface of biology, psychology and ethics, with a special interest in the evolutionary emergence of values and subjectivity with their ethical implications. Prof. Elzanowski has been instrumental in shaping Poland's animal welfare legislation and continues his activity for the ethical treatment of animals as the President of the Polish Ethics Society.